

Iz teh podatkov je razvidno, da se je v okraju Kranj v razdobju od 1953. do 1961. leta povečalo število oseb, starih nad 55 let, za 2,2 %; iz njih pa je tudi razvidno, da je na območju Škofje Loke in obeh dolin ta starostna skupina prebivalstva (nad 55 let) po popisu leta 1961 nad okrajnim povprečjem za cela 2 %.

Po vsem povedanem moremo trditi, da je zdravstvena služba na območju Škofje Loke in obeh dolin po osvoboditvi dosegla izreden napredek, da je bila pri delu vseskozi uspešna in da je s tem opravičila velika sredstva, katera ji je dala na razpolago družba.

Dr. Marija Bračko

SPREMEMBE V MUZEJSKI NARAVOSLOVNI ZBIRKI

V zadnjem poletju je Loški muzej spremenil prvo sobo naravoslovne zbirke s tem, da je zamenjal predmete, ki prikazujejo Zgornji stolp na Kranceljnu, s speleološkimi predmeti. Tako je dosežena večja enotnost zbirke. Prva soba prikazuje sedaj površinski značaj loškega ozemlja, njegovo kameninsko sestavo in njegov podzemeljski svet. Ko začne obiskovalec razgledovati muzej in stopi najprej v to sobo, ima na levi relief in zemljevid vsega loškega ozemlja. Iz njih spozna položaj mesta, Sorškega polja, obeh dolin in pogorja. Večina obiskovalcev se kaj rada zadrži ob reliefu in pregleduje upodobljene gore, doline in kraje. Ob reliefu je postavljena nova vitrina s pokončnimi okni, za katerimi so spodaj razstavljene značilne kamenine, ki sestavljajo loško ozemlje. Razvrščene so po geološki starosti, kakor so nastajale od karbona pred približno 250 milijoni let do najmlajšega časa, ko že človek živi v teh krajih. Posamezni oddelki vitrine so znotraj razsvetljeni. Za boljše razumevanje je shematično prikazano razdobje zemeljskega razvoja, kakor bi bilo skrajšano na 24 ur. V ostalih oddelkih vitrine pa ozadje izpolnjujejo fotografije nekaterih značilnih površinskih oblik, n. pr. skrilavega hribovja, vrtač in rečnih teras ter kamnolomov in apnenic. Posebej so poudarjene tiste kamenine, ki jih človek izkorišča. Zraven so še nekateri okameneli živalski in rastlinski ostanki, ki jih človek v naravi navadno spregleda. Skoraj vse razstavljene kamenine je zbral asistent univerze dr. Anton Ramovš, rojak iz Dolenje vasi, že v prejšnjih letih. Sedaj je zbirka v novi vitrini preurejena.

Ostali del sobe izpolnjujejo makete in načrti podzemeljskih jam, nekaj značilnih jamskih živali in pisana dela o jamah na loškem ozemlju. Poročilo o tem gradivu je bilo objavljeno v lanskim Loških razgledih, ko je bilo prvič razstavljeno v sobi, ki zdaj prikazuje razvoj loškega gospodstva in naselitev ozemlja. Prehod v zgodovinske zbirke označujeta škofovski grb in patron freisinske škofije na desni steni te sobe.

France Planina

ARHEOLOŠKA ZBIRKA IN NJENI PROBLEMI

V vrsto člankov, ki opisujejo posamezne zbirke loškega muzeja, naj bi se uvrstil tudi naslednji opis arheološke zbirke. Vzporedno z opisom sem se namenil naznačiti nekaj problemov, ki so ozko povezani na postavitev in urejanje arheološke zbirke v muzeju.

V vsaki arheološki zbirki bi moral obiskovalec, pa naj bo strokovnjak ali ne, dobiti vsaj splošno, a čimbolj pregledno sliko razvoja življenja skozi vsa arheološka obdobja, prikazane pa bi morale biti zlasti lokalne specifičnosti posameznih obdobj. Arheološka zbirka je odraz razsežnosti raziskovanj, ki so bila opravljena na terenu; zato nam torej že bežen pregled zbirke pove, koliko in kakšna raziskovanja so bila opravljena.

Ozemlje škofovloškega muzeja je bilo glede arheoloških raziskav do nedavnega nedotaknjeno. Pred vojno je bilo opravljeno izkopavanje železnodobnih gomil v Godeških dobrih, ki pa je bilo rezultat amaterskih želja posameznih ljubiteljev starin, ne pa težnje po sistematičnem raziskovanju. Predmeti, ki so bili pridobljeni s tem izkopavanjem, so danes večinoma v privatnih zbirkah, le nekaj jih hrani muzej. Po vojni je bilo opravljeno poizkusno sondiranje železnodobnega gradišča Puštal nad Trnjem, začelo se je sistematično raziskovanje Keverca, ponovno je bilo organizirano tudi izkopavanje v Godeških dobrih. Vsa ta izkopavanja so se omejevala izključno na prazgodovinsko obdobje. Predmeti iz rimske dobe, ki jih hrani muzej, so le slučajnostne najdbe. Izkopavanje na Krancelju ne spada v ožje območje arheologije, sondiranje na starološkem pokopališču pa za arheologa ni dalo zelenih rezultatov.

Zato je razumljivo, da arheološka zbirka v loškem muzeju osvetljuje le nekatera obdobja in še ta bolj medlo. Na vprašanje, ali je bilo loško ozemlje v paleolitu

že naseljeno, ne moremo dati točnega odgovora. Nikjer na Gorenjskem do danes še ni bilo raziskovanj, ki bi dala pozitivni ali negativen odgovor na to vprašanje. Vendar lahko kljub temu tudi tukaj pričakujemo tovrstne najdbe. Malo čudno bi namreč bilo, da Gorenjska ne bi bila naseljena, medtem ko imamo drugje po Sloveniji razmeroma mnogo paleolitskih lokalitet. Na loškem ozemlju so znane nekatere jame, v katerih bi v primeru raziskovanj utegnili priti do pozitivnih rezultatov.

Tudi neolitsko obdobje je na Gorenjskem slabo raziskano. Edino najdišče iz te dobe je Drulovka pri Kranju, ki leži skoraj na meji loškega ozemlja. Zaradi te neposredne bližine lahko upravičeno domnevamo, da bomo v bodoče našli tudi na loškem ozemlju lokaliteto z neolitskim materialom.

Edino doslej odkrito bronzastodobno najdišče je Kevderc na Lubniku. Gradivo tega najdišča je najstarejše na našem ozemlju. Raziskovanja v Kevdercu bo treba vsekakor nadaljevati, če bomo hoteli dobiti jasnejšo sliko o življenju v tem času.

V muzeju razstavljeno gradivo iz Kevderca je bilo izkopano leta 1958. Razstavljeno je koščeno in kamnito orodje in fragmenti keramike. Od koščene inventarja je treba omeniti zlasti lepo, v celoti ohranjeno bodalo in koščene igle. Razstavljenih je tudi nekaj fragmentiranih orodij. Kamnito orodje je zastopano s sekiro in konico puščice. Sekira je lepo grajena, konica puščice pa je izdelana s tehniko retuširanja. Lupine školjk, ki jih vidimo v zbirki, so služile kot obeski. Keramika je zastopana le s fragmenti. Že na prvi pogled lahko opazimo, da je večina razstavljenih fragmentov pripadala večjim posodam. Na nekaterih kosih vidimo lepo oblikovane trakaste ročaje. Ornamentika keramike je enostavna tako glede motivov kot tudi glede tehnike. Izvedena je največkrat z vbodi ali vzezi. Posode so ornamentirane največkrat pod ustji ali pod vratovi. En fragment je inkrustiran. Gradivo je večinoma iz bronzaste dobe, nekaj kosov pa bi lahko datirali v starejši čas. Najdbe, ki so bile izkopane v letu 1959 še niso razstavljene, so pa mnogo lepše in bogatejše od prejšnjih. Poudarek je vsekakor na keramičnih predmetih, kamnitih in koščenih je manj. Posode so v večini primerov ohranjene v celoti in bo moč napraviti rekonstrukcije. Skoraj vse posode so ornamentirane z inkrustacijo. Na splošno pa je gradivo, ki je bilo izkopano v letu 1959, mlajše od podobnih najdb

v prejšnjem letu. Nadaljnja izkopavanja bi vsekakor mnogo prispevala k proučevanju življenja v prehodu iz eneolit v zgodnjo bronasto dobo.

Železna doba je v arheološki zbirki prav tako le slabo prikazana. Predmeti, ki so razstavljeni, so iz gomil v Godeških dobravah. Razstavljenih je tudi nekaj keramičnih fragmentov z gradišča Puštal nad Trnjem.

Izkopavanje gomil v Godeških dobravah je prispevalo gradivo iz 5. stoletja pred n.š. Izkopane so bile štiri gomile, vendar je le ena izmed njih dala nekaj več gradiva. Grob v tej gomili je bil žgan. Najdeni so bili ostanki dveh žar, bronzasta spona za pas, ki pa je močno patinirana in se ne da z gotovostjo ugotoviti, ali je bila ornamentirana ali ne. Poleg tega je bilo najdenih tudi nekaj okrasnih predmetov: obsenčni obročki, zapestnica, ovratnica in fragmenti nedoločenega železnega predmeta. Vsi našeti predmeti so razstavljeni v zbirki. Raziskovanje v Godeških dobravah bo treba nadaljevati; zanimivo pa bi bilo, ugotoviti mesto naselbine, ki ji gomile pripadajo.

Kot sem že omenil, je z gradišča Puštal razstavljenih le nekaj kosov keramike, ki so bili pridobljeni s sondiranjem leta 1954. Najdbe so vsekakor preskromne, da bi z njih pomočjo izvajali kake posebne zaključke. Sicer pa je bil namen sondiranja le-ta, da se dokaže obstoj gradišča. Gradivo je absolutno prazgodovinsko, kaj več o tem gradišču pa bo mogoče povedati po obsežnejših izkopavanjih, ki bi v bodoče vsekakor morala biti opravljena. Ta izkopavanja bi bila nedvomno potrebna, saj bi imela vse več kot le lokalni pomen.

Obdobje Rima je v arheološki zbirki zastopano le s slučajnostnimi najdbami. Večina teh najdb je bilo izkopanih na prostoru sedanje šole v Skofji Loki. Našli so jih delavci, ki so kopali temelje zanjo. Predmeti vsekakor pripadajo grobu. Noži, oljenke, vrč in čaša so namreč pogosti grobni pridatki v rimskem času. Ti predmeti so bili najdeni skupno s deli človeške lobanje. Precej predmetov je bilo ob kopanju verjetno uničenih, saj je delo potekalo brez nadzorstva. V zadnjih letih je bilo v neposredni bližini šole opravljenih precej zemeljskih del, vendar ni bilo nikjer opaziti niti najmanjših sledov, ki bi podprli domnevo, da je na tem mestu večje arheološko najdišče. Poleg naštetih predmetov so razstavljene v zbirki tudi rimske vodovodne cevi. Na loškem ozemlju so bili ugotovljeni sledovi rim-

skega vodovoda v Javorjih in v Davči. Na obeh mestih bi bila potrebna izkopavanja, ki bi zelo verjetno dala pozitivne rezultate, saj bi nedvomno odkrila vsaj manjšo rimsko naselbino. Med predmete iz rimskega časa je uvrščena tudi fibula iz Podgore; dokončno jo bo moč klasificirati šele po izkopavanju, ki bi bilo tudi tukaj brez dvoma potrebno.

Iz obdobja preseljevanja narodov in zgodnjega srednjega veka nimamo zaenkrat nobenih najdb. Edino vodilo, kje naj bi se nahajala najdišča te dobe, imamo v darilni listini iz leta 973. V njej so namreč omenjena slovenska imena vasi, ki so jih dobili v fevd škofje iz Freisinga. V teh vaseh: Gosteče, Suha, Zabnica in Selca bi verjetno mogli naleteti na sledove staroslovanske naselitve.

Z namenom, da bi dokazali naselitev Starih Slovanov, je bilo opravljeno sondiranje na starološkem pokopališču, ki pa je dalo zadovoljive rezultate le umetnostnim zgodovinarjem. Zelenega dokaza, da se nekje v bližini starološke cerkve nahaja staroslovansko pokopališče, pa to sondiranje ni dalo.

Če pogledamo arheološko zbirko kot odraz terenskih raziskovanj, vidimo, da nam nudi kaj reven vpogled v najstarejše življenje na loškem ozemlju. V bodoče bo vsekakor treba misliti na načrtno raziskovanje celotnega ozemlja. V ta namen bi bilo najprej treba organizirati in izvesti široko zasnovano arheološko-topografsko obdelavo ozemlja. Šele nato bomo lahko mislili na izkopavanja, ki bodo prinesla zadovoljive rezultate. Delo bo vse prej kot lahko in kratkotrajno, če pa bo načrtno, uspeh nikakor ne sme izostati.

Vzporedno s tem pa bo treba misliti tudi na preureditev arheološke zbirke. Danes je ta zbirka postavljena v slepem kraku hodnika v pritličju. S tem je seveda porušeno zaporedje zbirk, kar bi bilo vsekakor treba odpraviti. Zbirko bi morali uvrstiti med narovoslovno in prvo zgodovinsko t. j. zbirko, ki prikazuje nastanek freisingškega gospostva. Prostor, kjer se zbirka danes nahaja, pa je zanj tudi zelo neprimeren. Zbirka ima videz utesnjenosti, kar jo v veliki meri loči od drugih zbirk. Ob morebitni prestavitvi zbirke bo treba misliti tudi na sodobnejši način razstavljanja, ki je v sedanjem prostoru domala nemogoč.

Literatura: J. Korošec: Neolitična naselbina v Drulovki pri Kranju, Arheološki vestnik VII, 1—2, Ljubljana 1956, str. 3 in sl. — F. Leben: Nova arheološka od-

kritja v okolici Škofje Loke, Loški razgledi (= LR) VI, Škofja Loka 1959, str. 85 in sl.; Arheološka izkopavanja v Kevdercu in Lubniški jami, LR VII, 1960, str. 219—220. — J. Eržen: Najdba rimske fibule, LR VII, 1960, str. 220—221. C. Avguštin: »Zgornji stolp« na Krancelju in nekdanja župna cerkev v Stari Loki, LR I, 1954, str. 107 in sl.

Janez Eržen

UREDITEV ZGODOVINSKE ZBIRKE

Loški muzej je splošni muzej, ki skuša v svojih zbirkah prikazati zgodovino in življenje loškega delovnega človeka od najstarejših časov do danes. Iz skromnih začetkov je v teku let razširil in dopolnil svoje zbirke, ki vedno nazorneje pojasnjujejo gospodarski, socialni in kulturni razvoj prebivalcev loškega ozemlja. Najdaljše zgodovinsko obdobje tega teritorija predstavlja obdobje fevdalnega gospostva škofije v Freisingu, katerega teritorij je postalo tudi področje loškega muzeja. Dolgo je Muzejsko društvo v Škofji Loki gojilo željo, da se to zgodovinsko obdobje prikaže v posebni zbirki, ker v resnici predstavlja zgodovinsko osnovo muzeja in je, v nasprotju s predfreisingško dobo, znanstveno temeljito obdelano. Ta zgodovinska zbirka je bila končno urejena v muzeju spomladi 1961. Z barvnimi skicami, kratkim tekstom, zgodovinsko dokumentacijo, maketami in arheološkimi najdbami predstavlja zbirka na poljudno-znanstveni način nazorno, kratko in pregledno zgodovino približno 800 let, tako da je za vsakogar umljiva in zanimiva.

Razstava ima tri dele: 1. nastanek loškega gospostva, 2. kolonizacija loškega gospostva, 3. razvoj kajzarstva v loškem gospostvu. Prvi del zbirke predstavlja nastanek in obseg loškega gospostva in zemljiške gospode, drugi in tretji del pa podložnike, prebivalce tega ozemlja.

Prvi del je prikazan s štirimi risbami in štirimi listinami podelilnicami, s katerimi je škofija v Freisingu postopoma prejela od cesarja Selško in Poljansko dolino, Sorško polje in Besniško ozemlje. To ozemlje se je združilo v Loško gospostvo. S 1. podelilnico je 30. junija 973 cesar Oton II. podelil škofu Abrahamu iz Freisinga vso Selško dolino med razvodnimi grebeni in del Sorškega polja od izvira do izliva potoka Zabnica, od tu je tekla meja po desnem bregu Sore in še nekaj časa po desnem bregu Poljanske Sore ter se nato povzpela na Lubnik. To ozemlje predstavlja prva skica. Z 2. po-